

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

Η Οδύσσεια των Αναλυτικών Προγραμμάτων

- ⦿ Τι είναι Αναλυτικά Προγράμματα;
- ⦿ Η πορεία των Αναλυτικών Προγραμμάτων μέσα στον χρόνο: μια ιστορική ανασκόπηση

Αναλυτικό Πρόγραμμα είναι το αποτέλεσμα και το προϊόν διαδικασιών σχεδιασμού και σύνταξης ενός γενικού πλαισίου μακροπρόθεσμης οργάνωσης της διδασκαλίας, που γίνεται σε διάφορα επίπεδα και με διαφορετικό κατά περίπτωση βαθμό εγκυρότητας και νομιμότητας.

Ιστορική αναδρομή

- ◎ **ΗΠΑ** (Dewey 1902, Bobbit 1908, Tyler 1949, Sputnik Shock 1957-1960, Bruner 1963)
- ◎ **Μεγάλη Βρετανία** (Hirst 1969, Stenhouse 1975, National Curriculum 1988, Lawton 1992)
- ◎ **Γερμανία** (Robinsohn 1967, Westphalen 1982)
- ◎ **Ελλάδα** (Ξωχέλλης 1981, Μαυρογιώργος 1996, Φλουρής 1995, Βρεττός & Καψάλης 1997, 2009, 2014, Χατζηγεωργίου 2000)

- ⦿ Το αμερικανικό Curriculum και η ευρωπαϊκή Διδακτική έχουν ωστόσο πολλές διαφορές.
- ⦿ Το αμερικανικό Curriculum είναι ένα επίσημο και καθοδηγητικό εργαλείο το οποίο θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί, ως υπάλληλοι του συστήματος, να διεκπεραιώσουν.
- ⦿ Στην Ευρώπη οι εκπαιδευτικοί έχουν μεγάλη αυτονομία στη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων.

Πώς συνδέονται Αναλυτικά Προγράμματα και Σχολικά Εγχειρίδια;

- ⦿ Αναλυτικά Προγράμματα
- ⦿ Βιβλίο του μαθητή (περιεχόμενα διδασκαλίας)
- ⦿ Βιβλίο του δασκάλου(μεθοδολογικές υποδείξεις-στοιχεία αξιολόγησης)
- ⦿ Τετράδιο Εργασιών
- ⦿ Πρόσθετο διδακτικό υλικό

- ◎ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ
- ◎ Τί της διδασκαλίας: περιεχόμενα με τα οποία πετυχαίνουμε τους στόχους:
Θεωρία των Αναλυτικών Προγραμμάτων
- ◎ Πώς: μέθοδος: **Διδακτική Μεθοδολογία**

- ◎ Στην επιστημονική παράδοση της Ευρώπης το Αναλυτικό Πρόγραμμα αναφέρεται στα περιεχόμενα.
- ◎ Αντίθετα στην αγγλοσαξονική παράδοση (ιδιαίτερα στις ΗΠΑ) αποδίδονται τόσο τα περιεχόμενα όσο και η μεθόδευση της διδασκαλίας με τον όρο ‘Curriculum’. Αυτό σημαίνει ότι το Curriculum είναι ένας πολύ γενικός όρος ο οποίος εμπεριέχει το ΑΠ με αντίστοιχο όρο τη Διδακτική.

Βασικά ερωτήματα κατά R. Tyler (ΗΠΑ)

- ◎ ποιους εκπαιδευτικούς σκοπούς πρέπει να επιδιώκει το σχολείο;
- ◎ ποιες μαθησιακές εμπειρίες συμβάλλουν στην επίτευξη των σκοπών αυτών;
- ◎ πώς μπορούν να οργανωθούν αποτελεσματικά αυτές οι εμπειρίες;
- ◎ πώς μπορεί να αξιολογηθεί η επιτυχία των σκοπών που τέθηκαν;

Κοινωνιολογία του ΑΠ

- ⦿ Τι λέει ένα ΑΠ που προωθεί την ακαδημαϊκή γνώση, απομακρυσμένη από την καθημερινή κοινή εμπειρία; Για ποιο λόγο ένα θεωρητικό είδος γνώσης θεωρείται ανώτερο από ένα πρακτικό;
- ⦿ Τι λέει ένα ΑΠ που καλλιεργεί την ατομική εργασία και τον ανταγωνισμό και όχι τη συνεργασία; Για ποιο λόγο μια γνώση αυστηρά δομημένη, ιεραρχημένη και ατομικά αποκτημένη θεωρείται ανώτερη;
- ⦿ Πώς λειτουργεί η προτίμηση στη γραπτή έκφραση παρά στην προφορική;
- ⦿ Γιατί θεωρείται γνωστικά ανώτερο είδος αυτό μόνο που μπορεί να αξιολογηθεί αντικειμενικά; Αν δεν μπορείς να το εξετάσεις δεν αξίζει και να το διδάξεις; Πώς επιδρά η ιεράρχηση των μαθημάτων;

Δομικά στοιχεία ΑΠ

- ◎ **Hirst, 1969** εκπαιδευτικοί σκοποί / περιεχόμενο / μέθοδος
- ◎ **Tyler, 1949** εκπαιδευτικοί σκοποί / μαθησιακές εμπειρίες / οργάνωση - μέθοδος / αξιολόγηση
- ◎ **Stenhouse**, + κυκλικός χαρακτήρας

Όροι

- ◎ Αναλυτικό πρόγραμμα
- ◎ Πρόγραμμα διδασκαλίας
- ◎ Πρόγραμμα σπουδών
- ◎ Curriculum

Ερωτήματα

- ⊙ Για ποιους λόγους ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει την προβληματική του ΑΠ;
- ⊙ Για ποιους λόγους είναι απαραίτητη η αναθεώρηση του ΑΠ;
- ⊙ Τι περιλαμβάνει η αναθεώρηση του ΑΠ;
- ⊙ Ποιος είναι υπεύθυνος για την αναθεώρηση των ΑΠ και ποιος πρέπει να την αναλαμβάνει;
- ⊙ Ποιος ο ρόλος του εκπαιδευτικού κατά την αναθεώρηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων και την εσωτερική μεταρρύθμιση;
- ⊙ Σε ποιο βαθμό μπορεί να εκτείνεται η παιδαγωγική αυτονομία του εκπαιδευτικού;

Λόγοι που επιβάλλουν την αναθεώρηση των ΑΠ

- Η έκρηξη της γνώσης
- Το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου
- Το πρόβλημα της ειρήνης
- Το πρόβλημα του φυσικού περιβάλλοντος
- Η πολυπολιτισμικότητα
- Οι νέες τεχνολογίες
- Η διαβίου μάθηση
- Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις
- Παγκοσμιοποίηση
- Το πρόβλημα της υγείας
- Το πρόβλημα της σχολικής αποτυχίας-μαθητές με υψηλές ικανότητες
- Οι εγγενείς αδυναμίες του ισχύοντος ΑΠ

Είδη Αναλυτικού Προγράμματος

Ως προς τη λειτουργία

- ◎ Επίσημο ΑΠ
- ◎ Λειτουργικό ΑΠ
- ◎ Βιωματικό ΑΠ

Ως προς τη μορφή

- ◎ Ανοικτό και κλειστό
- ◎ Αναλυτικό Πρόγραμμα με μορφή Curriculum
- ◎ Γραμμικό και σπειροειδές
- ◎ Επίσημο και κρυφό

Κλειστό ΑΠ

(teacher proof -curriculum)

- ◎ Ομάδες ειδικών σχεδιάζουν και συντάσσουν λεπτομερώς ΑΠ.
- ◎ Ο εκπαιδευτικός υλοποιεί το έτοιμο ΑΠ στην τάξη του.
- ◎ Τα κλειστά ΑΠ θεωρούνται επιστημονικά «τέλεια».

Curriculum

- ◎ Την πρώτη θέση κατέχουν οι στόχοι, διατυπωμένοι με σαφήνεια, ώστε να είναι δυνατός ο έλεγχος της επίτευξής τους.
- ◎ Περιεχόμενα κατάλληλα για την επίτευξη των στόχων.
- ◎ Μεθοδολογικές υποδείξεις εναρμονισμένες με τους στόχους.
- ◎ Προτάσεις ελέγχου του βαθμού επίτευξης των στόχων.

Ανοιχτό ΑΠ σημαίνει:

- ⊙ Ανοιχτότητα σκοπών και στόχων.
- ⊙ Εναλλακτική οργάνωση της διδασκαλίας.
- ⊙ Συνεχής ανατροφοδότηση και αλλαγή του ΑΠ.
- ⊙ Διαφοροποίηση ανάλογα με τις συνθήκες και τις περιστάσεις.
- ⊙ Διαφοροποιημένη επίτευξη των στόχων από τους μαθητές.

Ανοιχτό ΑΠ σημαίνει περισσότερη παιδαγωγική αυτονομία για τον εκπαιδευτικό. Το ελληνικό ΑΠ είναι ένα ανοιχτό ΑΠ;

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη ΑΠ

- Έχει λόγο ο εκπαιδευτικός στη σύνταξη του ΑΠ;
- Νομιμοποιείται ο εκπαιδευτικός να παρεκκλίνει από το ΑΠ, το σχολικό εγχειρίδιο, το βιβλίο του δασκάλου και του καθηγητή;
- Ο εκπαιδευτικός: ένας νέος Σίσυφος. Το ερώτημα της παιδαγωγικής του αυτονομίας.

- ◎ Στη χώρα μας σπάνια έχουμε σχεδιασμό και ανάπτυξη, καθώς επισυμβαίνουν μικρές αλλαγές στα ήδη ισχύοντα ΑΠ. Μάλιστα διαχωρίζονται η διαδικασία σύνταξης και η διαδικασία ανάπτυξης και εφαρμογής (σχολικά εγχειρίδια και μεθοδολογικές υποδείξεις), πράγμα το οποίο δεν γίνεται στις αγγλοσαξονικές χώρες: ενιαία διαδικασία.

ΣΚΟΠΟΙ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΣΤΟΧΟΙ

Γενικοί σκοποί

Διδακτικοί στόχοι

Στόχοι

- ◎ Ποιος θέτει τους σκοπούς της αγωγής;
- ◎ Ποια η συμβολή της Παιδαγωγικής ή των επιστημών στη διαδικασία καθορισμού των σκοπών της αγωγής;
- ◎ **Επίπεδα σκοπών και στόχων**
  - Ιδεώδη της αγωγής
  - Σκοποί της αγωγής
  - Σκοποί των επιμέρους μαθημάτων
  - Διδακτικοί στόχοι
  - Στόχοι

- ⦿ Τα ΑΠ εγκρίνονται από το Κοινοβούλιο. Επιτροπές αναλαμβάνουν να τα συντάξουν-στη συνέχεια υποβάλλονται στο Κοινοβούλιο. Οι συντάκτες ορίζονται από την κυβέρνηση και επομένως εκφράζουν την κυβερνητική πλειοψηφία. Εξάλλου τα ΑΠ συντάσσονται με βάση τους σκοπούς της εκπαίδευσης τους οποίους έχει αποδεχθεί το Κοινοβούλιο.

Κοσμοθεωρία, φιλοσοφικά ρεύματα, αξίες

Σύνταγμα

- ⊙ Νόμος για την Εκπαίδευση (1566/1985, 2525/1997): περιέχονται οι σκοποί της εκπαίδευσης.

- ⊙ ΑΠ Προσχολικής Αγωγής-Δημοτικού Σχολείου, Γυμνασίου, Λυκείου

- ⊙ ΑΠ Δημοτικού Σχολείου:

ΑΠ Ιστορίας Δημοτικού Σχολείου,

ΑΠ Ιστορίας Γ'... Δημοτικού,

ΑΠ Α' κεφαλαίου (διδασκτικών ενοτήτων) της Γ' Δημοτικού.

Γενική θέση της ελληνικής πολιτείας
Σύνταγμα 1975, άρθρο 16, παρ. 2

«Η παιδεία αποτελεί βασικήν αποστολήν του κράτους, έχει δε ως σκοπόν την ηθικήν, πνευματικήν, επαγγελματικήν και φυσικήν αγωγήν των Ελλήνων, την ανάπτυξιν της εθνικής και θρησκευτικής συνειδήσεως και την διάπλασιν αυτών ως ελευθέρων και υπεύθυνων πολιτών».

Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κυρώνουμε και εκδίδουμε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'
ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1.

Σκοπός—Γλώσσα.

1. Σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισορροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχροσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά.

Ειδικότερα υποδοθεί τους μαθητές:

α) Να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες, να υπερασπίζονται την εθνική ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα της χώρας και τη δημοκρατία, να εμπνέονται από αγάπη προς τον άνθρωπο, τη ζωή και τη φύση και να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης. Η ελευθερία της θρησκευτικής τους συνείδησης είναι απαραβίαστη.

β) Να καλλιεργούν και να αναπτύσσουν αρμονικά το πνεύμα και το σώμα τους, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητές τους. Να αποκοτούν, μέσα από τη σχολική τους αγωγή, κοινωνική ταυτότητα και συνείδηση, να αλληλεμβάνονται και να συνειδητοποιούν την κοινωνική αξία και ισοτιμία της πνευματικής και της χειρωνακτικής εργασίας. Να ενημερώνονται και να ασκούνται πάνω στη σωστή και ωφέλιμη για το ανθρώπινο γένος χρήση και αξιοποίηση των αγαθών του σύγχρονου πολιτισμού, καθώς και των αξιών της λαϊκής μας παράδοσης.

γ) Να αναπτύσσουν δημιουργική και κριτική σκέψη και αντίληψη συλλογικής προσπάθειας και συνεργασίας, ώστε να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και με την υπεύθυνη συμμετοχή τους να συντελούν αποφασιστικά στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου και στην ανάπτυξη της πατρίδας μας.

δ) Να κατανοούν τη σημασία της τέχνης, της επιστήμης και της τεχνολογίας, να σέβονται τις ανθρώπινες αξίες και να διαφυλάσσουν και προάγουν τον πολιτισμό.

ε) Να αναπτύσσουν πνεύμα φιλίας και συνεργασίας με όλους τους λαούς της γης, προσδίδοντας σε έναν κόσμο καλύτερο, χιλιάδες φορές καλύτερο.

Άρθρο 4.
Δημοτική εκπαίδευση.

1. Σκοπός του δημοτικού σχολείου είναι η πολύπλευρη πνευματική και σωματική ανάπτυξη των μαθητών μέσα στα πλαίσια που ορίζει ο ευρύτερος σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ειδικότερα, το δημοτικό σχολείο βοηθεί τους μαθητές:

α) να διευρύνουν και αναδιατάσσουν τις σχέσεις της δημιουργικής τους δραστηριότητας με τα πράγματα, τις καταστάσεις και τα σαινόμενα που μελετούν.

β) να οικιομομούν τους μηχανισμούς που συμβάλλουν στην αφομοίωση της γνώσης, να αναπτύσσονται σωματικά, να βελτιώνουν τη σωματική και ψυχική τους υγεία και να καλλιεργούν τις κινητικές τους ικανότητες.

γ) να κατακτούν το περιεχόμενο των βασικότερων εννοιών και να αποκτούν, βαθμιαία, την ικανότητα να ανάγονται από τα δεδομένα των αισθήσεων στην περιοχή της αστραγμένης σκέψης.

δ) να αποκτούν την ικανότητα ορθής χρήσης του προφορικού και γραπτού λόγου,

ε) να εξοικειώνονται βαθμιαία με τις ηθικές, θρησκευτικές, εθνικές, ανθρωπιστικές και άλλες αξίες και να τις οργανώνουν σε σύστημα αξιών και

στ) να καλλιεργούν το αισθητικό τους κριτήριο, ώστε να μπορούν να εκτιμούν τα έργα της τέχνης και να εκφράζονται ανάλογα, μέσα από τα δικά τους καλλιτεχνικά δημιουργήματα.

2. Η φοίτηση στο δημοτικό σχολείο είναι: εξαετής και περιλαμβάνει τις τάξεις Α', Β', Γ', Δ', Ε' και ΣΤ'. Στην Α' τάξη εγγραφονται μαθητές που συμπληρώνουν την 1η Οκτωβρίου του έτους εγγραφής ηλικία πέντε (5) ετών και έξι (6) μηνών. Η ηλικία αποδεικνύεται από ληξιαρχική πράξη γέννησης.

3. Στους μαθητές που αποφοιτούν από το δημοτικό σχολείο χορηγείται τίτλος που χρησιμεύει για την εγγραφή στο γυμνάσιο, ο τύπος του οποίου καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

4. Τα δημοτικά σχολεία, ανάλογα με τον αριθμό των οργανικών θέσεων των δακάλων, είναι μονοθέσια έως εξαθέσια ή δωδεκαθέσια.

5. Κατεξάριστη, είναι δυνατή η λειτουργία επταθέσιων έως και ενδεκαθέσιων δημοτικών σχολείων, όταν το επιβάλλουν ο αριθμός των μαθητών, οι διατιθέμενοι χώροι διδασκαλίας και οι αποστάσεις μεταξύ των σχολείων.

6. Η οργανικότητα των δημοτικών σχολείων προσδιορίζεται από την αναλογία είκοσι πέντε (25) μαθητών προς ένα (1) δάκκαλο για τα μονοθέσια και διθέσια και για τα λοιπά τριάντα (30) μαθητών προς ένα (1) δάκκαλο, ως εξής:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Άρθρο 5.

Γυμνάσια.

1. Σκοπός του γυμνασίου είναι να προωθήσει, μέσα στο πνεύμα του ευρύτερου σκοπού της εκπαίδευσης, την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών σε σχέση με τις δυνατότητες που έχουν στην ηλικία αυτή και τις αντίστοιχες απαιτήσεις της ζωής.

Ειδικότερα το γυμνάσιο βοηθάει τους μαθητές:

α) Να διευρύνουν το σύστημα αξιών τους (ηθικές, θρησκευτικές, εθνικές, ανθρωπιστικές και άλλες αξίες), ώστε να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους σύμφωνα με τις επιταγές του. Να ελέγχουν και να κατευθύνουν το συναισθηματικό τους κόσμο σε στόχους δημιουργικούς και πράξεις ανθρωπιστικές.

β) Να συμπληρώνουν και να συνδυάζουν την κατάρτιση της γνώσης με τους ανάλογους κοινωνικούς προβληματισμούς, ώστε να αντιμετωπίζουν με επιτυχία διάφορες καταστάσεις και να αναζητούν λύσεις των προβλημάτων της ζωής με υπευθυνότητα, μέσα σε κλίμα δημιουργικού διαλόγου και συλλογικής προσπάθειας.

γ) Να καλλιεργούν τη γλωσσική τους έκφραση, ώστε να διατυπώνουν τις σκέψεις τους στον προφορικό και γραπτό λόγο με σαφήνεια και ορθότητα.

δ) Να αναπτύσσονται ομαλά το σώμα τους για τη λειτουργική βελτίωση του οργανισμού και να καλλιεργούν τις κινητικές τους κλίσεις και ικανότητες.

ε) Να γνωρίζουν τις διάφορες μορφές της τέχνης και να διακρίνουν αισθητικό κριτήριο, χρήσιμο και για τη δική τους καλλιτεχνική έκφραση.

Πού πρέπει να παρέμβει ο εκπαιδευτικός;

Η κλασική ταξινόμια σκοπών και στόχων του B. Bloom

Γνωστικοί, Συναισθηματικοί,
Ψυχοκινητικοί

Γνωστικοί:

- ◎ Γνώση
- ◎ Κατανόηση
- ◎ Εφαρμογή
- ◎ Ανάλυση
- ◎ Σύνθεση
- ◎ Αξιολόγηση

◎ Συναισθηματικοί:

- Να εσωτερικεύει αξίες
- Να έρχεται αντιμέτωπος με καταστάσεις, στις οποίες συνυπάρχουν περισσότερες από μια αξίες.
- Να εκδηλώσει ενδιαφέρον

◎ Ψυχοκινητικοί :

- Να σχεδιάσει ..... (ένα χάρτη....)
- Να παραστήσει .....
- Να εκφράσει με το σώμα του... με κινήσεις.
- Να εκτελέσει μια πολύπλοκη δραστηριότητα
- Να επαναλάβει μια δραστηριότητα που παρουσιάσθηκε από κάποιον άλλον.
- Να εκτελέσει νέες και πρωτότυπες κινήσεις και δραστηριότητες.

Γνωστικό
Στομέα

Αξιολό-
γηση

Σύνθεση

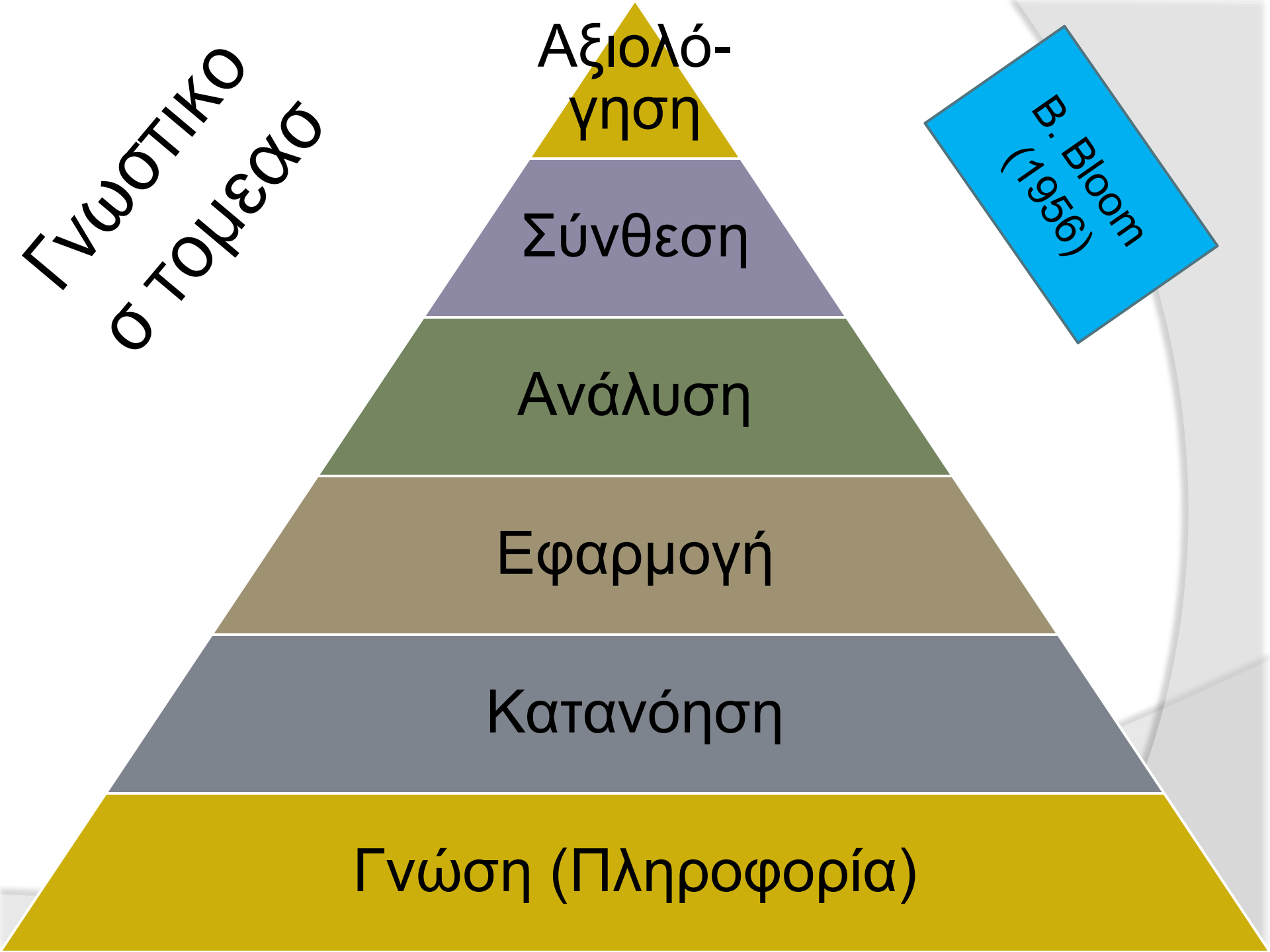
Ανάλυση

Εφαρμογή

Κατανόηση

Γνώση (Πληροφορία)

B. Bloom
(1956)

Ταξινόμια σκοπών και στόχων του B. Bloom

1. **Γνώση(Πληροφορία)**: Αναφέρεται στην απομνημόνευση και ανάκληση στη μνήμη γεγονότων, τύπων, αρχών, κανόνων, στρατηγικών, διαδικασιών και άλλων στοιχείων.

αναφέρω, διατυπώνω, γράφω, υπογραμμίζω, ονομάζω, εντοπίζω, ανακοινώνω ....

- να αναφέρει τα αίτια του Πελοποννησιακού Πολέμου
- να διατυπώσει τον νόμο της βαρύτητας
- να γράψει την αρχή του Αρχιμήδη

Υποκατηγορίες γνώσης

- Γνωρίζω διάφορους όρους
- Γνωρίζω συγκεκριμένα γεγονότα
- Γνωρίζω μεθόδους και διαδικασίες
- Γνωρίζω βασικές έννοιες και αρχές

Ταξινόμια σκοπών και στόχων του B. Bloom

2. **Κατανόηση**: Ικανότητα του μαθητή να συλλαμβάνει και να κατανοεί το περιεχόμενο αυτού που διαβάζει ή ακούει.

- παραφράζω ένα κείμενο μετατρέπω, διακρίνω, ξεχωρίζω, επεξηγώ, επεκτείνω, συνοψίζω, κλπ.

-να εξηγεί τα αίτια της Γαλλικής Επανάστασης

Να αποδίδει την αρχή του Αρχιμήδη με δικά του λόγια.

Υποκατηγορίες κατανόησης

- ⦿ Αποδίδω ένα κείμενο με δικά μου λόγια
- ⦿ Μεταφράζω κάτι σε μια άλλη γλώσσα
- ⦿ Ερμηνεύω μια ιδέα
- ⦿ Βγάζω συμπεράσματα
- ⦿ Δίνω παραδείγματα
- ⦿ Υπολογίζω τις συνέπειες με βάση κάποια δεδομένα
- ⦿ Δικαιολογώ μεθόδους και διαδικασίες
- ⦿ Προβλέπω κάτι

Ταξινόμια σκοπών και στόχων του B. Bloom

3. Εφαρμογή: γνώσεων σε συγκεκριμένες καταστάσεις.

εφαρμόζω, εκτελώ, χρησιμοποιώ, λύνω,
λειτουργώ, οργανώνω, παρουσιάζω,
τροποποιώ...

Να κάνει διαίρεση πολυψηφίων ακέραιων
αριθμών

Να εφαρμόσει την αρχή του Αρχιμήδη

Υποκατηγορίες εφαρμογής

- ⦿ Εκτελεί μίαν πράξη
- ⦿ Εφαρμόζει έννοιες και αρχές σε νέες καταστάσεις
- ⦿ Λύνει μαθηματικά προβλήματα
- ⦿ Επιδεικνύει τη σωστή χρήση μίας διαδικασίας

Ταξινόμια σκοπών και στόχων του B. Bloom

4. Ανάλυση: στα συστατικά του μέρη και συσχετισμός τους.

αναλύω, διακρίνω, υποδιαίρω, συγκρίνω,
αντιπαραβάλλω, διαφοροποιώ...

-Να διακρίνει τα αίτια από τις αφορμές ενός ιστορικού γεγονότος

-Να συγκρίνει απόψεις ...

Υποκατηγορίες ανάλυσης

- ⦿ Διαφοροποιώ ανάμεσα σε δεδομένα
- ⦿ Αναγνωρίζω υποθέσεις που δεν έχουν αναφερθεί
- ⦿ Διακρίνω λογικά λάθη σε συλλογισμούς
- ⦿ Διακρίνω επιχειρήματα υπέρ και κατά
- ⦿ Καθορίζω την άποψη ενός συγγραφέα ανάλογα με την πολιτική του τοποθέτηση
- ⦿ Αναλύω την οργανωτική δομή μιας εργασίας
- ⦿ Αναλύω σχέσεις
- ⦿ Αξιολογώ αν, και κατά πόσον, έχουν σχέση τα δεδομένα μου με κάποιο συγκεκριμένο θέμα

Ταξινόμια σκοπών και στόχων του B. Bloom

5. **Σύνθεση**: Αναφέρεται τόσο στη δυνατότητα του μαθητή για συνένωση των στοιχείων και των μερών σε μια δομημένη ολότητα, όσο και στην ικανότητά του για παραγωγή πρωτότυπων δημιουργημάτων.

γράφω ένα δοκίμιο συνθέτω, κατηγοριοποιώ, δημιουργώ, σχεδιάζω, παράγω, διαμορφώνω....

Μετά την επίσκεψη του μουσείου να αποδώσουν οι μαθητές αυτά τα οποία θεώρησαν ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικά ....

Υποκατηγορίες σύνθεσης

- ⦿ Σχολιάζω ένα γεγονός ή μια κατάσταση
- ⦿ Προτείνω ένα πρωτότυπο σχέδιο δράσης
- ⦿ Διαμορφώνω τις συνθήκες πραγματοποίησης ενός πειράματος
- ⦿ Ανακαλώ και Ανασυνθέτω γνώσεις από διάφορες γνωστικές περιοχές για να λύσω ένα πρόβλημα

Ταξινόμια σκοπών και στόχων του B. Bloom

6. **Αξιολόγηση**: να κρίνει και να εκτιμά την αξία μιας ιδέας και άποψης με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, πρόσωπα και πράγματα.

κρίνω, αξιολογώ, υποστηρίζω, προτείνω και επιλέγω με βάση συγκεκριμένα κριτήρια...

Να κρίνει τον Καποδίστρια ως Κυβερνήτη

Να αξιολογήσει το έργο του Περικλή ως πολιτικού...

Να αξιολογήσει την αρχή του Αρχιμήδη

Υποκατηγορίες αξιολόγησης

- ⦿ Αξιολογώ την πολιτεία και την πολιτική ενός προσώπου
- ⦿ Κρίνω την αξία ενός έργου, μιας ιδέας με βάση εσωτερικά ή και εξωτερικά κριτήρια (κρίνω το έργο του Περικλή- συγκρίνω τον Νικία με τον Αλκιβιάδη με βάση τις πολιτικές τους ικανότητες...)
- ⦿ Κρίνω εάν κάποιο συμπέρασμα υποστηρίζεται από τα δεδομένα του.

Η αναθεωρημένη ταξινόμια σκοπών και στόχων του B. Bloom.

- ⦿ Απομνημόνευση
- ⦿ Κατανόηση
- ⦿ Εφαρμογή
- ⦿ Ανάλυση
- ⦿ Αξιολόγηση
- ⦿ Δημιουργική σκέψη

Η διάσταση της γνώσης	1 Μνήμη	2 Κατανόηση	3 Εφαρμογή	4 Ανάλυση	5 Αξιολόγηση	6 δημιουργία
Α. Δηλωτική γνώση						
Β. Γνώση αρχών και αξιών						
Γ. Διαδικαστική γνώση						
Δ. μεταγνωστική γνώση						

- ⦿ Οι 6 κατηγορίες του οριζόντιου άξονα: αύξουσα πολυπλοκότητα
- ⦿ Οι 4 κατηγορίες του κάθετου άξονα: από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο

◎ Δηλωτική γνώση (γνώση βασικών πληροφοριών):

γνώση ορολογίας(λεξιλόγιο, μουσικό σύμβολο....)

γνώση στοιχείων και δεδομένων (πηγές πληροφοριών, φυσικές πηγές....)

◎ Γνώση αρχών και κανόνων (συσχετίσεις ανάμεσα στα στοιχεία):

Γνώση κατηγοριών (περίοδοι γεωλογικών εποχών, περίοδοι του Πελοποννησιακού Πολέμου)

Γνώση αρχών (Πυθαγόρειο θεώρημα, νόμος προσφοράς και ζήτησης)

Γνώση θεωριών, μοντέλων και δομών (θεωρία της εξέλιξης, δομή του πολιτικού συστήματος)

- ◎ Διαδικαστική γνώση (τρόποι να κάνουμε κάτι, μέθοδοι διερεύνησης, τεχνικές..):
- ◎ Γνώση δεξιοτήτων και αλγορίθμων (δεξιότητες χρήσης υδροχρωμάτων στη ζωγραφική, αλγόριθμος διαίρεσης ακέραιων αριθμών)
- ◎ Γνώση τεχνικών και μεθόδων (τεχνική συνέντευξης, επιστημονικές μέθοδοι)
- ◎ Γνώση κριτηρίων καθορισμού διαδικασιών (εκτίμηση της καταλληλότητας μιας μεθόδου)

- ⦿ Μεταγνωστική γνώση (συνειδητοποίηση του γνωστικού φάσματος του ατόμου):
- ⦿ Στρατηγική γνώση (σύλληψη της δομής μιας ενότητας του σχολικού εγχειριδίου)
- ⦿ Γνώση των απαιτήσεων ενός έργου.

- ⦿ Αυτογνωσία.

Ταξινόμια σκοπών και στόχων(2)

Γνώσεις

(Γνωστικοί στόχοι)

- ⦿ Να αναφέρει
- ⦿ Να γνωρίσει...
- ⦿ Να κατανοήσει
- ⦿ Να αναλύσει
- ⦿ Να προσδιορίσει
- ⦿ Να ονομάσει
- ⦿ Να συγκρατήσει
- ⦿ Να αναγνωρίσει
- ⦿ Να διευκρινίσει

Ικανότητες

(Ψυχοκινητικοί στόχοι)

- να χρησιμοποιήσει ...
- να εφαρμόσει
- να αλλάξει
- να συντάξει
- να ελέγξει
- να διορθώσει
- να ενεργοποιήσει
- να παρουσιάσει
- να εκτελέσει (μια δραστηριότητα)

Συμπεριφορά

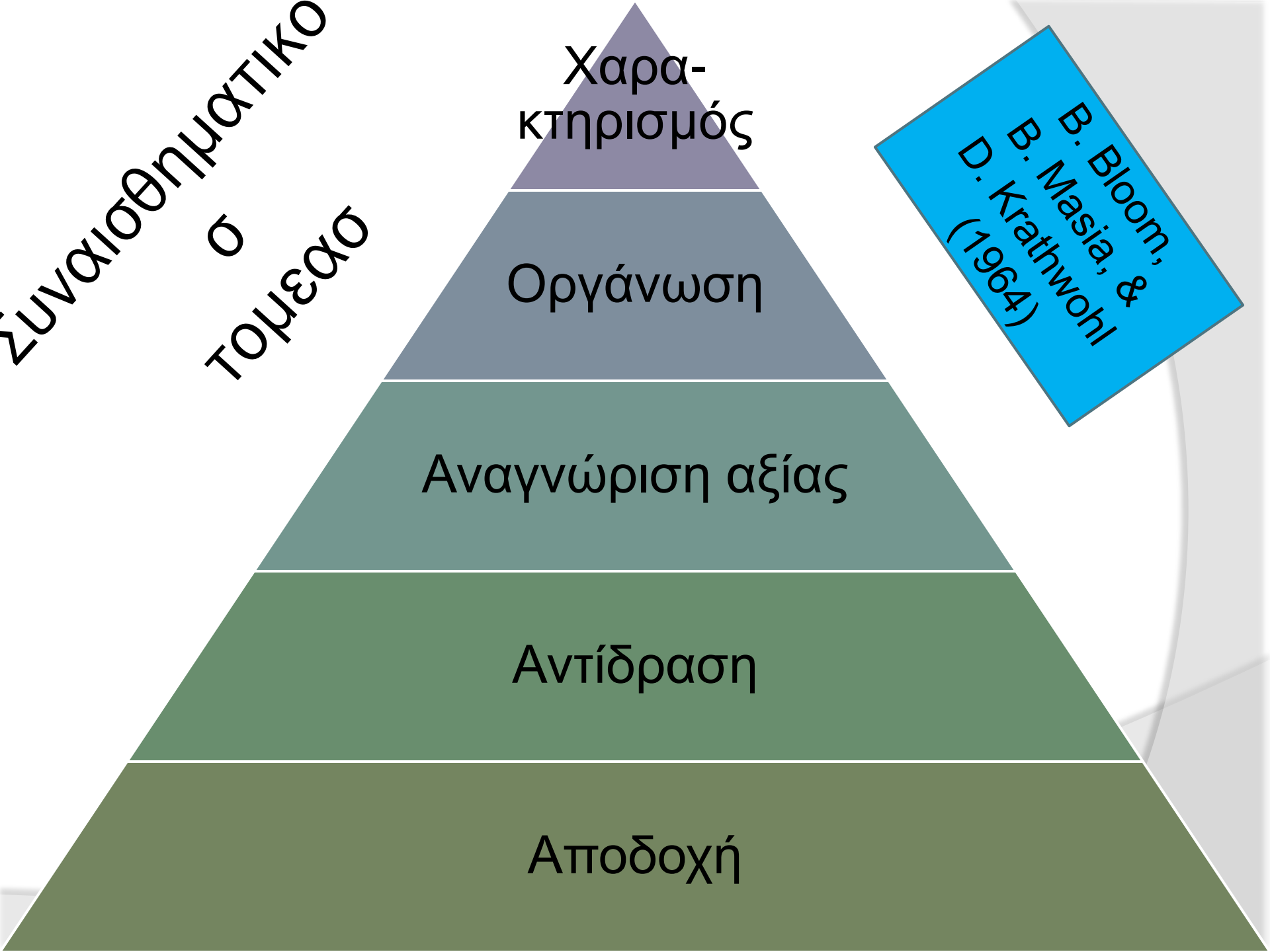
(συναισθηματικοί στόχοι, στόχοι στάσεων)

- ❖ να ευαισθητοποιηθεί.....
- ❖ να προσαρμοσθεί
- ❖ να απομυθοποιήσει
- ❖ να δραστηριοποιηθεί
- ❖ να αναλάβει πρωτοβουλία
- ❖ να μετασχηματισθεί
- ❖ να προβληματισθεί
- ❖ να αποκτήσει ενδιαφέρον
- ❖ να αποτιμήσει (αξιολογήσει)
- ❖ να κρίνει

Συναισθηματικό
σ
τομέας

Χαρα-
κτηρισμός

Οργάνωση

Αναγνώριση αξίας

Αντίδραση

Αποδοχή

B. Bloom,
B. Masia, &
D. Krathwohl
(1964)

Ταξινόμια διδακτικων στοχων b. Bloom και συνεργατων (1964)

1. **Αποδοχή**: Στροφή της προσοχής των μαθητών προς ερεθισμούς και παθητική αποδοχή τους.

Σχετικά ρήματα: προσέχω, παρατηρώ, κοιτάζω, ακούω, ενημερώνομαι, δέχομαι, κλπ.

Π.χ. «Οι μαθητές θα είναι σε θέση να ακούσουν προσεκτικά κομμάτια κλασικής μουσικής χωρίς ψιθύρους και μετακινήσεις από τις θέσεις τους»

Υποκατηγορίες αποδοχής

- α) **Ενημέρωση**, π.χ. ευαισθητοποίηση στην κλασική μουσική.
- β) **Προθυμία για αποδοχή**, π.χ. ενδιαφέρον για την κλασική μουσική.
- γ) **Επιλεκτική προσοχή**, π.χ. ιδιαίτερη προσοχή στη μουσική του Mozart.

Ταξινόμια διδακτικων στοχων b. Bloom και συνεργατων (1964)

2. **Αντίδραση**: Συμμόρφωση του μαθητή προς τις προσδοκίες του εκπαιδευτικού και εκούσια αντίδρασή του προς το ερέθισμα.

Σχετικά ρήματα: συμμετέχω, υπακούω, απαντώ, αντιδρώ, ακολουθώ, συμμορφώνομαι, κλπ.

Π.χ. «Οι μαθητές θα είναι ικανοί να συμμετέχουν σε συζήτηση, όταν δοθεί μια τέτοια εντολή από το δάσκαλο»

Υποκατηγορίες αντίδρασης

- α) **Συγκατάθεση στην αντίδραση**, π.χ. αποδοχή της συζήτησης.
- β) **Προθυμία για αντίδραση**, π.χ. επιθυμία για συζήτηση.
- γ) **Ικανοποίηση από την αντίδραση**, π.χ. νιώθει ευχαρίστηση για τη συζήτηση που είχε με τους συμμαθητές του.

Ταξινόμια διδακτικων στοχων b. Bloom και συνεργατων (1964)

3. **Αναγνώριση αξίας**: Αντίληψη της αξίας των φαινομένων από το μαθητή. Βεβαιότητα και πεποίθηση στις απόψεις του σχετικά με την αξία των αντικειμένων, ιδεών και ενεργειών.

Σχετικά ρήματα: εκφράζω, ενεργώ, εκθέτω, προτιμώ, συζητώ, επιχειρηματολογώ κλπ.

Π.χ. «Οι μαθητές θα είναι ικανοί να εκθέσουν τις απόψεις τους γύρω από την παγκόσμια ειρήνη, όταν αυτή διαταράσσεται από τοπικές συγκρούσεις»

Υποκατηγορίες αναγνώρισης αξίας

- α) Αποδοχή μιας αξίας, π.χ. αποδοχή του αλτρουισμού.
- β) Προτίμηση για μια αξία, π.χ. την προτίμησή του για υγιεινή διαβίωση την εκδηλώνει με δημοσιεύματα στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο.
- γ) Δέσμευση, π.χ. πιστεύει στον αλτρουισμό και η όλη συμπεριφορά του προς τους συνανθρώπους του διέπεται από αυτήν την τάξη.

Ταξινόμια διδακτικων στοχων b. Bloom και συνεργατων (1964)

4. **Οργάνωση**: Ικανότητα μαθητών να συγκρίνουν αξίες μεταξύ τους, να απαλείφουν τις διαφορές τους, να ιεραρχούν τις σχέσεις τους, να σχηματίζουν τις έννοιές τους και να τις οργανώνουν σε συστήματα αξιών.

Σχετικά ρήματα: επιλέγω, συγκρίνω, αποφασίζω, διαμορφώνω, ισορροπώ, συστηματοποιώ, καθορίζω, οργανώνω, κλπ.

Π.χ. «Οι μαθητές θα είναι σε θέση να καθορίσουν τους λόγους, για τους οποίους υποστηρίζουν την κοινοβουλευτική δημοκρατία σε σχέση με άλλα πολιτεύματα»

Υποκατηγορίες οργάνωσης

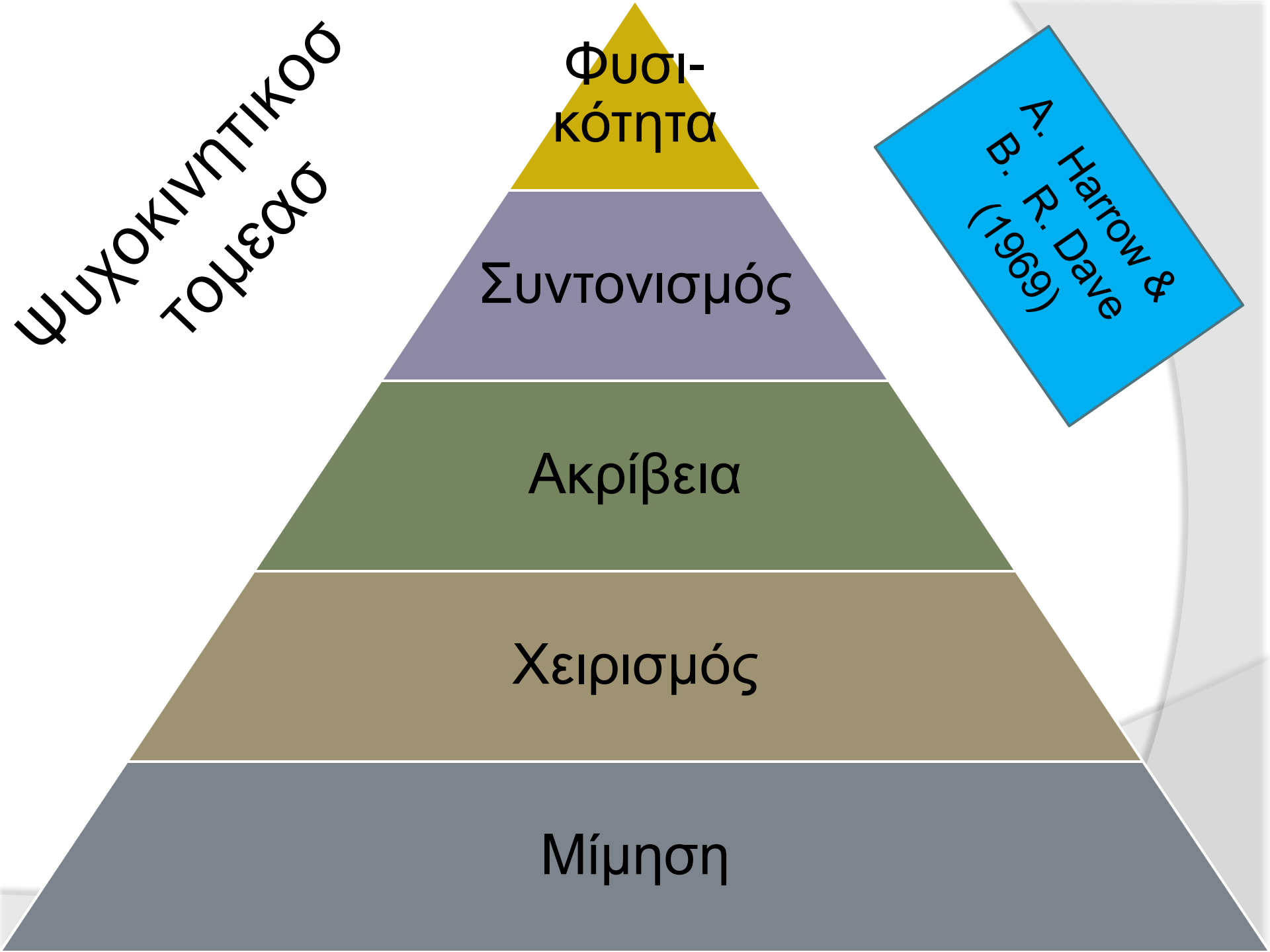
- α) Σύλληψη της έννοιας μιας αξίας, π.χ. ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών ενός έργου τέχνης
- β) Οργάνωση ενός συστήματος αξιών, π.χ. η ανάπτυξη τεχνικών που επιτρέπουν στο μαθητή τον έλεγχο της επιθετικότητάς του.

Ταξινόμια διδακτικων στοχων b. Bloom και συνεργατων (1964)

5. **Χαρακτηρισμός από μια αξία ή ένα σύμπλεγμα αξιών:** Ικανότητα του μαθητή για οργάνωση των αξιών σε μια ολοκληρωμένη φιλοσοφία της ζωής. Η δε συμπεριφορά του είναι συνεπής προς τις αξίες του.

Σχετικά ρήματα: αποφασίζω, διευθετώ, απαιτώ, παρουσιάζω, εσωτερικοποιώ, αποφεύγω, ανανεώνω, ανθίσταμαι, κλπ.

Π.χ. «Οι μαθητές θα παρουσιάσουν θετική στάση απέναντι στους σωματικά ανάπηρους ανθρώπους με το να βοηθούν στις μετακινήσεις τους».

Ταξινόμια διδακτικων στοχων a. harrow & R. dave (1969)

1. **Μίμηση**: Ο μαθητής παρατηρεί και μιμείται μια πράξη αδέξια και κακότεχνα, επειδή απουσιάζει ο νευρομυϊκός του συντονισμός.

Σχετικά ρήματα: μιμούμαι, επαναλαμβάνω, ευθυγραμμίζω, κρατώ, ακολουθώ, τοποθετώ κλπ.

Π.χ. «Οι μαθητές, αφού παρατηρήσουν τον τρόπο χρησιμοποίησης του μικροσκοπίου, θα είναι ικανοί να μιμηθούν οι ίδιοι αυτήν την πράξη».

Ταξινόμια διδακτικων στοχων a. harrow & R. dave (1969)

2. **Χειρισμός**: Ικανότητα του μαθητή για εκτέλεση επιλεγμένων ενεργειών, αφού δοθούν γραπτές ή προφορικές οδηγίες.

Σχετικά ρήματα: αυτά της προηγούμενης βαθμίδας.

Π.χ. «Αφού μελετήσουν τις γραπτές οδηγίες, οι μαθητές θα είναι ικανοί να χειρισθούν σωστά το μηχάνημα προβολής slides».

Ταξινόμια διδακτικων στοχων a. harrow & R. dave (1969)

3. **Ακρίβεια**: Ικανότητα του μαθητή να εκτελεί με ακρίβεια και με ελάχιστα λάθη μια ενέργεια, χωρίς να παρατηρήσει προηγουμένως κάποιο πρότυπο ή να ακολουθήσει γραπτές ή προφορικές οδηγίες.

Σχετικές εκφράσεις: με ακρίβεια, χωρίς λάθη, επαρκώς, κλπ.

Π.χ. «Οι μαθητές θα είναι ικανοί να τοποθετήσουν χωρίς λάθη τα slides στο μηχάνημα προβολής και να προβάλλουν καθαρά τις εικόνες στην οθόνη».

Ταξινόμια διδακτικων στοχων a. harrow & R.
dave (1969)

4. **Συντονισμός**: Εκτέλεση μιας σειράς συναφών ενεργειών με ακρίβεια, ταχύτητα και σε εύλογο χρόνο.

Σχετικές λέξεις: αναλογία, αρμονία, ταχύτητα, πεπτοίθηση, συντονισμός, κλπ.

Π.χ. «Έχοντας έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή οι μαθητές θα είναι σε θέση να αναζητήσουν, μέσα σε εύλογο χρόνο, τις πληροφορίες που κρίνουν απαραίτητες για το μάθημα της Γλώσσας».

Ταξινόμια διδακτικων στοχων a. harrow & R. dave (1969)

5. Φυσικότητα: Εκτέλεση μιας πράξης με πολύ μεγάλη δεξιοτεχνία, άνεση και με ελάχιστη δαπάνη ενεργητικότητας.

Σχετικές εκφράσεις: Αυθόρμητα, αυτόματα, χωρίς προσπάθεια, με ευκολία, τέλεια, με ευστάθεια, κλπ.

Π.χ. «Κατά το τέλος του εξαμήνου οι μαθητές θα είναι ικανοί να γράψουν στον υπολογιστή με ευκολία, σχεδόν αυτόματα, ένα σύντομο κείμενο».

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ		
ΠΕΡΙΟΧΕΣ		
ΓΝΩΣΤΙΚΗ	ΣΥΝΔΕΣΘΗΜΑΤΙΚΗ	ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΗ
1. ΓΝΩΣΗ: ορίζω, γράφω, υπογραμμίζω, ονομάζω, εντοπίζω, ανακοινώνω, κ.ά.	1. ΑΠΟΔΟΧΗ: προσέχω, παρατηρώ, κοιτάζω, ακούω, ενημερώνομαι, κ.ά.	1. ΜΙΜΗΣΗ: μιμούμαι, επαναλαμβάνω, κρατώ, ακολουθώ, κ.ά.
2. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ: μετατρέπω, διακρίνω, ξεχωρίζω, επεξηγώ, παραφράζω, επεκτείνω, κ.ά.	2. ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ: συμμετέχω, υπακούω, απάντώ, αντιδρώ, ακολουθώ, κ.ά.	2. ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ: μιμούμαι, επαναλαμβάνω, κρατώ, ακολουθώ, κ.ά.
3. ΕΦΑΡΜΟΓΗ: χρησιμοποιώ, λύνω, λειτουργώ, οργανώνω, παρουσιάζω, τροποποιώ, κ.ά.	3. ΑΞΙΑ: εκφράζω, ενεργώ, εκθέτω, προτιμώ, συζητώ, επιχειρηματολογώ, κ.ά.	3. ΑΚΡΙΒΕΙΑ: με ακρίβεια, χωρίς λάθη, επαρκώς, ανεξάρτητα, κ.ά.
4. ΑΝΑΛΥΣΗ: αναλύω, διακρίνω, υποδιαιρώ, συγκρίνω, αντιπαραβάλλω, κριτικάρω, κ.ά.	4. ΟΡΓΑΝΩΣΗ: επιλέγω, συγκρίνω, αποφασίζω, διαμορφώνω, κ.ά.	4. ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ: αρμονία, πεποίθηση, ταχύτητα, εύλογος χρόνος, κ.ά.
5. ΣΥΝΘΕΣΗ: συνθέτω, κατηγοριοποιώ, δημιουργώ, σχεδιάζω, παράγω, κ.ά.	5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ: αποφασίζω, διευθετώ, απαιτώ, παρουσιάζω, κ.ά.	5. ΦΥΣΙΚΟΤΗΤΑ: αυθόρμητα, χωρίς προσπάθεια, με ευκολία, κ.ά.
6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ: αξιολογώ, κρίνω, υπερασπίζω, εκλέγω, κ.ά.		

- ⦿ Ασφαλώς διάφορες ομάδες ενδιαφερόντων και συμφερόντων λειτουργούν ανταγωνιστικά και προσπαθούν να επιβάλουν τις θέσεις τους. Το κράτος παίζει λοιπόν ένα διπλό ρόλο: να προβάλλει τα δικά του συμφέροντα, αλλά να παίζει και τον ρόλο του διαιτητή ανάμεσα στις ομάδες.
- ⦿ Νομιμότητα: τήρηση κανόνων κατά τη λήψη αποφάσεων,
- ⦿ Εγκυρότητα: α. επιστημονική(ειδικοί)
β. υιοθέτηση από όλες τις κοινωνικές ομάδες.

- ⦿ Στη χώρα μας δεν έχουν συνταχθεί ούτε Curricula ούτε αρκετά ΑΠ με μορφή Curriculum.
- ⦿ Τα νέα Προγράμματα ΔΕΠΠΣ/ΑΠΣ προσπαθούν να μοιάσουν εξωτερικά με το Curriculum. Η αοριστία των σκοπών δεν δημιουργεί προβλήματα εγκυρότητας. Το ίδιο συμβαίνει και με τα βιβλία του εκπαιδευτικού. Ακόμη και αν αναφέρονται ως ειδικότεροι στόχοι, στην πραγματικότητα είναι γενικοί. Ορισμένοι στόχοι, ιδιαίτερα από αυτούς που περιέχονται στα βιβλία του εκπαιδευτικού είναι ειδικοί, αλλά πολύ στενά δεμένοι με το περιεχόμενο διδασκαλίας. Λείπουν δηλ. οι ενδιάμεσοι στόχοι.

Γιατί χρειάζεται η αναμόρφωση των ΑΠ

- ⦿ Για να γίνει κάποια αλλαγή και να αλλάξει κάτι, πρέπει να αλλάξουν αυτοί που εμπλέκονται σε αυτό (Υπουργείο παιδείας, εκπαιδευτικοί-ακόμη γονείς και μαθητές).
- ⦿ Είμαστε έτοιμοι και πρόθυμοι να αλλάξουμε;
- ⦿ Η τεχνοκρατική σύνταξη των ΑΠ είναι μια λύση που έχει επιλεγεί = εύκολη λύση.

Τα ανοικτά ΑΠ-τα ΑΠ με μορφή Curriculum είναι μια πρώτη καλή λύση.

Άμεση σύνδεση σχολείου και πανεπιστημίου-συνεχής αναβάθμιση του ΑΠ (με σύνδεση της αρχικής εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών με το σχολείο). Δ ι ά λ ο γ ο ς - όχι μόνον κριτική.

Αποκέντρωση

- ⦿ Διάλογος δεν σημαίνει ότι η συνεργασία θα περιορίζεται σε κάθε σχολική μονάδα. Πρέπει να βρεθεί ένας τρόπος συμμετοχής όσο το δυνατόν περισσότερων εκπαιδευτικών(αποκέντρωση). ΤΟ ΙΕΠ μπορεί να αναλάβει τον συντονιστικό ρόλο και τα ΑΠ να συντάσσονται σε νομαρχιακό και επαρχιακό επίπεδο. Οι εκπαιδευτικοί να έχουν άμεση σχέση με τη σχολική πράξη, να επανδρώνουν τα κέντρα σύνταξης ΑΠ για ένα χρονικό διάστημα και να αντικαθίστανται κ.ο.κ.

- Στις ΗΠΑ και στην Αγγλία οι εκπαιδευτικές περιφέρειες και στη Γερμανία τα κρατίδια αλλά σε πολλές περιπτώσεις και σχολεία είναι αρμόδια για τον σχεδιασμό του ΑΠ.

Διαπίστωση: θεωρητικά μοντέλα χωρίς τις απαραίτητες υποδείξεις για τη διδακτική πράξη ή εφαρμογή προγραμμάτων χωρίς τη θεωρητική κάλυψη (σύνδεση θεωρίας και πράξης).

- ◎ Πώς μπορεί να συμβάλει ο εκπαιδευτικός στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη ενός ΑΠ;
- ◎ Σε ποιο βαθμό μπορεί να κάνει παρεμβάσεις/επεμβάσεις στο ΑΠ που του δίνεται;

- ◎ Βέβαια ο εκπαιδευτικός έχει την ελευθερία να κινείται, αλλά μέσα στο πλαίσιο του ΑΠ (μπορεί να προσθέσει στοιχεία στη διδασκαλία του και να την εμπλουτίσει, να εμβαθύνει περισσότερο σε κάποια θέματα και να αναφερθεί ακροθιγώς σε άλλα). Έχει μήπως την ψευδαίσθηση ότι είναι κύριος του παιχνιδιού; Είναι αυτό αυτονομία;
- ◎ Η αυτονομία του εκπαιδευτικού σημαίνει και προώθηση της κριτικής σκέψης και της αυτονομίας του μαθητή.

- Το ΑΠ που συντάσσεται συνήθως από τους ειδικούς, τους οποίους αξιοποιεί η πολιτεία, δεν έχει και πολλά κοινά με αυτά που μαθαίνουν και βιώνουν οι μαθητές στην τάξη (εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα). Η εμπειρία του εκπαιδευτικού είναι πολύτιμη.
- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρέμβει στα **ανοικτά ΑΠ**, στα οποία διαγράφεται μόνον ένα πλαίσιο οδηγιών και υποδείξεων. Το επιτρέπει αυτό η πολιτεία; Τι σημαίνει αυτό για την εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, για την οργάνωση και διοίκηση των σχολείων και για τα ωρολόγια προγράμματα;

- ⦿ Για να μπορέσει ο εκπαιδευτικός να συμμετάσχει στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη του ΑΠ, πρέπει να έχει την απαραίτητη εκπαίδευση και επιμόρφωση, οι οποίες πρέπει να αλλάξουν: επιμόρφωση δεν σημαίνει ορισμένα σεμινάρια στους εκπαιδευτικούς για την εφαρμογή ενός νέου ΑΠ ούτε να τους καλούν κάθε 2,3.. Χρόνια για σεμινάρια μακριά από το σχολείο τους.

- ⦿ Θα πρέπει να περιορισθεί το σχολικό εγχειρίδιο, ώστε ο εκπαιδευτικός να συμμετάσχει και σε άλλες δραστηριότητες , πράγμα που σημαίνει να αλλάξει η εσωτερική οργάνωση του σχολείου.

◎ Ο εκπαιδευτικός μπορεί:

- να ακολουθήσει πιστά το ΑΠ αναπαράγοντας τη δεδομένη κοινωνία (τρόπο σκέψης, προκαταλήψεις, φιλοσοφία).
- Να μην ακολουθήσει το ΑΠ, πράγμα που δεν τον νομιμοποιεί ως επαγγελματία.
- Να ακολουθήσει το ΑΠ, αλλά παράλληλα να βοηθήσει τους μαθητές του να διερωτώνται, να κρίνουν, να έλθουν σε σύγκρουση/διάλογο με τις μέχρι τώρα αντιλήψεις τους-να καλλιεργήσουν κριτική συνείδηση-να συνειδητοποιήσουν αυτό το οποίο πραγματικά συμβαίνει, να εντοπίσουν διαφορές ανάμεσα σε αυτά που διδάσκονται και σε αυτά που πραγματικά συμβαίνουν στον κόσμο και στη σχολική πραγματικότητα.

- ⦿ Τα τελευταία χρόνια δραστηριοποιείται μια νέα σχολή: η Κριτική Παιδαγωγική, η οποία στοχεύει στη συνειδητοποίηση από την πλευρά των εκπαιδευτικών του ρόλου του σχολείου και του ΑΠ. Στηρίζεται στην Κριτική Θεωρία της Σχολής της Φραγκφούρτης, στον Νεομαρξισμό, στον φεμινισμό και στον μεταμοντερνισμό. Κριτική κατά του τεχνοκρατισμού και της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας.
- ⦿ Το σχολείο με το επίσημο και το κρυφό ΑΠ αναπαράγει συνειδήσεις, χωρίς να χρειάζεται να χρησιμοποιηθεί βία από τις κυρίαρχες ομάδες. Το σχολείο περιορίζει τον ορίζοντα σκέψης και εγκλωβίζει στη δεδομένη πραγματικότητα.

Κρυφό ΑΠ - Παραπρόγραμμα

(P. Jackson, 1968, Apple, 1990, Μαυρογιώργος, 1984)

- ◎ «Το σύνολο των εμπειριών τις οποίες αποκτά ο μαθητής ως αποτέλεσμα επενέργειας παραγόντων, όρων, σχέσεων και καταστάσεων που δεν εμπεριέχονται φανερά και άμεσα στο σχεδιασμό της επίσημης σχολικής διαδικασίας».
- ◎ Το κρυφό ΑΠ συμβάλλει στην επίτευξη στόχων και σκοπών οι οποίοι άλλοτε συμπληρώνουν ή ενισχύουν και άλλοτε αντιστρατεύονται και υπονομεύουν τους επίσημους σκοπούς του ΑΠ.

Μηχανισμοί παραπρογράμματος

- ⦿ Η διαρρύθμιση του σχολικού χώρου.
- ⦿ Η κατανομή του χρόνου.
- ⦿ Η ασυμμετρία στις σχέσεις των εταίρων της παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης.
- ⦿ Η επιλεκτική λειτουργία του σχολείου και ο ανταγωνισμός των μαθητών.
- ⦿ Η εκλογίκευση και η καταπίεση των συναισθημάτων.
- ⦿ Τα σχολικά πρότυπα γλωσσικής χρήσης.

Ιστορική αναδρομή: η κατάσταση σε άλλες χώρες και στη χώρα μας

- ⦿ Παλαιά Αναλυτικά Προγράμματα: μια διεθνής εικόνα
- ⦿ Σκοποί-στόχοι, Περιεχόμενα διδασκαλίας, Μεθοδολογικές υποδείξεις-Αξιολόγηση.
- ⦿ ΗΠΑ(1957) Curriculum (κατ' αρχήν κλειστό ΑΠ).
- ⦿ Δεν είναι σωστό κάθε ΑΠ να ονομάζεται Curriculum ή, αν ονομάζεται έτσι, να θεωρείται κλειστό ΑΠ.
- ⦿ Παλαιά ΑΠ- Curricula- ΑΠ με μορφή Curriculum

Παράμετροι σχεδιασμού – πηγές

άντλησης σκοπών

- ◎ επιστήμη
(ποια γνώση επιλέγω;)
- ◎ Μαθητής
(ποια θεωρία μάθησης υιοθετώ;)
- ◎ Κοινωνία
(ποιον πολίτη θέλω να φτιάξω;)

Πηγές άντλησης σκοπών

- ⦿ Μαθητής
- ⦿ Κοινωνία
- ⦿ Επιστήμη

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

«Πλατφόρμα» για το σχεδιασμό του ΑΠ (Walker,1971)

- Οι σκοποί και στόχοι
- Οι αντιλήψεις για τη γνώση
- Οι θεωρίες μάθησης
- Το ακαδημαϊκό περιεχόμενο
- Το εκπαιδευτικό σύστημα
- Οι ανάγκες των μαθητών
- Τα ενδιαφέροντα των μαθητών
- Οι δυνατότητες των εκπαιδευτικών
- Οι ανάγκες της κοινωνίας
- Η κυρίαρχη ιδεολογία
- Αντιλήψεις και πιστεύω της ομάδας σχεδιασμού

Μοντέλα σχεδιασμού ΑΠ

- ◎ Το μοντέλο των σκοπών και των στόχων
(μπιχεβιοριστές, Bloom, Mager)
- ◎ Το μοντέλο των περιεχομένων διδασκαλίας
(παραδοσιακό ΑΠ, Robinsohn)
- ◎ Το μοντέλο της διαδικασίας
(Dewey, Kilpatrick, Bruner)
- ◎ Το φουτουριστικό μοντέλο
(Toffler, McNeil)

Εκπαιδευτικά κινήματα που επηρέασαν τη σύνταξη των ΑΠ

- ⊙ Επιστροφή στα βασικά
- ⊙ Κριτική σκέψη
- ⊙ Κονστρουκτιβισμός
- ⊙ Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία
- ⊙ Αποτελεσματική διδασκαλία

**ΕΠΙΣΗΜΟ Δ.Ε.Π.Π.Σ.
ΙΣΧΥΟΝΤΑ Α.Π.Σ.**

Δ.Ε.Π.Π.Σ.

(ΦΕΚ. 303, 304/13-3-2003)

- ◎ **Διαθεματικό** (διεπιστημονικότητα / διαθεματικότητα – οριζόντια διασύνδεση)
- ◎ **Ενιαίο** (κάθετη διασύνδεση)
- ◎ **Πλαίσιο** (περιθώρια αυτονομίας στον εκπαιδευτικό)

- © Στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. διατηρούνται τα διακριτά μαθήματα, αλλά ταυτόχρονα προωθούνται ποικίλοι τρόποι συσχέτισης της γνώσης σε δυο άξονες διαθεματικότητας, τον κατακόρυφο και τον οριζόντιο άξονα, όπως εξάλλου υποδηλώνεται και από τον προσδιορισμό του Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών ως διαθεματικού (=οριζόντιος άξονας) και Ενιαίου (= κατακόρυφος άξονας) (ΦΕΚ 303/2003,3736)

Η διαθεματικότητα και ο ενιαίος χαρακτήρας επιτυγχάνονται στα ΑΠΣ επιπλέον με:

- ⊙ με διαθεματικές έννοιες: χώρος, χρόνος, άτομο, ομάδα, ομοιότητα, διαφορά, συνέχεια, μεταβολή, αλληλεπίδραση, σύστημα
- ⊙ κοινές δεξιότητες από μάθημα σε μάθημα (π.χ. ομάδες, αξιολόγηση)
- ⊙ κοινές παιδαγωγικές αξίες που διέπουν τα ΔΕΠΠΣ (ισότητα, ισονομία, ανοχή στο διαφορετικό, δικαιοσύνη)

Διαθεματικές οριζόντιες δεξιότητες / ικανότητες στο ΑΠΣ:

- ⊙ δεξιότητες πολύτροπης επικοινωνίας
- ⊙ γλωσσομαθηματικές έννοιες και δεξιότητες στην καθημερινή ζωή
- ⊙ δεξιότητα – ικανότητα χρήσης ποικίλων πηγών
- ⊙ ικανότητα συνεργασίας με άλλα άτομα σε ομαδικές εργασίες
- ⊙ ικανότητα βελτίωσης της ατομικής επίδοσης μέσα από τον αναστοχασμό, την εξεύρεση λύσεων, την κριτική αυτοαξιολόγηση της εργασίας με βάση εσωτερικά και εξωτερικά κριτήρια
- ⊙ ικανότητα επίλυσης προβλημάτων
- ⊙ Ικανότητα κριτικής επεξεργασίας πληροφοριών, αξιών και παραδοχών κ.ά. (ΦΕΚ 303/2003,3739)

Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις στα ΑΠΣ:

- ⊙ ομαδοσυνεργατικές μορφές διδασκαλίας
- ⊙ γνώση με επαγωγή και απαγωγή
- ⊙ καθοδηγούμενη διερεύνηση και ανακάλυψη
- ⊙ επισκέψεις στο πεδίο
- ⊙ επιδείξεις με τη χρήση κατάλληλου εποπτικού υλικού
- ⊙ συζήτηση – διάλογος δασκάλου με τους μαθητές ή συζήτηση με ομάδες
- ⊙ άμεση μορφή διδασκαλίας – αφήγηση
- ⊙ σχέδιο εργασίας

Προτεινόμενη αξιολόγηση στα ΔΕΠΠΣ & ΑΠΣ

- ◎ Αρχική ή διαγνωστική αξιολόγηση
- ◎ Διαμορφωτική αξιολόγηση ή σταδιακή αξιολόγηση
- ◎ Τελική ή συνολική αξιολόγηση (ετεροαξιολόγηση, μεταγνωστικό / αυτοαξιολόγηση) (ΦΕΚ 303/2003,3743)

Αλλαγές στα ΑΠ το 1982

- ◎ Σύνταξη προγραμμάτων 4 δομικών στοιχείων.
- ◎ Αξιοποίηση παιδαγωγικής γνώσης κατά τη συγγραφή των ΣΕ.
- ◎ Χαλάρωση των ορίων ανάμεσα στη σχολική και την καθημερινή εμπειρική γνώση.
- ◎ Αλλαγές στο ΩΠ.
- ◎ Εισαγωγή συγχωνευμένων μαθημάτων, όπως η Μελέτη του Περιβάλλοντος.

Κριτική στα ΑΠ του 1982

- ⊙ Διατηρούσαν τα διακριτά γνωστικά αντικείμενα.
- ⊙ Η γνώση παρουσιαζόταν ως αδιαμφισβήτητη και μονοσήμαντη.
- ⊙ Κυριαρχούσε ο ακαδημαϊκός χαρακτήρας, η σύνδεση με την εμπειρία της ζωής ήταν περιορισμένη.
- ⊙ Πληθωρικότητα των περιεχομένων διδασκαλίας.
- ⊙ Η σχολική μάθηση ήταν βιβλιοκεντρική. Το εγχειρίδιο ήταν προεπιλεγμένο και μονοσήμαντο.
- ⊙ Η παιδαγωγική αυτονομία του εκπαιδευτικού ήταν περιορισμένη.
- ⊙ Απουσίαζαν προτάσεις για εναλλακτικά περιεχόμενα και εναλλακτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις.
- ⊙ Η καλλιέργεια των συναισθηματικών στόχων ήταν επιφανειακή.
- ⊙ Διαφοροποίηση της διδασκαλίας δεν προβλεπόταν.

Αλλαγές στα ισχύοντα ΑΠΣ

- ⊙ Η αρχή της διάκρισης των μαθημάτων αποτελεί, όπως και το 1982, την κύρια επιλογή.
- ⊙ Η συγχώνευση αντικειμένων αποτελεί, όπως και το 1982, μια από τις επιλογές κυρίως στην Α/θμια εκπαίδευση.
- ⊙ Η στρατηγική της συγχώνευσης και της οριζόντιας διασύνδεσης διαφορετικών επιστημονικών πεδίων δημιουργούν πολύ περισσότερα περιθώρια για την ανάπτυξη της κριτικής / δημιουργικής σκέψης.
- ⊙ Η υλοποίηση των διαθεματικών συγκλίσεων συναντά πρακτικά προβλήματα που σχετίζονται τόσο με την απαίτηση για την ανάδειξη των δομών και αρχών κάθε επιστημονικής περιοχής όσο και με τις υφιστάμενες σχέσεις στο σχολείο που δεν ευνοούν τη συνεργασία των ειδικοτήτων.

Γνωρίσματα σύγχρονων ΑΠ

- ⊙ Να προάγουν τη γνώση.
- ⊙ Να αναπτύσσουν κριτικές και δημιουργικές ικανότητες.
- ⊙ Να προκαλούν το ενδιαφέρον των μαθητών.
- ⊙ Να ικανοποιούν τα αιτήματα της ισότιμης πρόσβασης, συμμετοχής και δίκαιης κατανομής της γνώσης.

Γνωρίσματα σύγχρονων ΑΠ

- ⊙ Ανοιχτά vs κλειστά ΑΠ.
- ⊙ Παραγωγική μάθηση vs αναπαραγωγή πληροφοριών.
- ⊙ Ανάδειξη σχέσεων vs επιφανειακή επεξεργασία.
- ⊙ Διαφοροποίηση vs ομοιογένεια.
- ⊙ Διαφοροποίηση και διαλεκτική αντιπαράθεση αξιών vs δογματική αποδοχή αξιών.
- ⊙ Ομαδοσυνεργατική οργάνωση vs ατομική επίδοση.
- ⊙ Κατοχύρωση του δικαιώματος των μαθητών να επιλέγουν γνωστικά αντικείμενα vs κεντρικά επιβεβλημένα γνωστικά αντικείμενα.

Διδακτικές στρατηγικές σύγχρονων ΑΠ

- ◎ Διαδικασίες συσχέτισης, οργάνωσης και επεξεργασίας των δεδομένων, ώστε οι μαθητές να οικοδομήσουν με ενεργητικό τρόπο τη μάθηση

π.χ. σχηματικές παραστάσεις, αναλύσεις, προοργανωτές, ανακεφαλαιώσεις, προβλήματα

- ◎ Διερεύνηση, επίλυση προβλήματος, σχέδιο εργασίας, διάλογος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η προβληματική των περιεχομένων διδασκαλίας διερευνά κυρίως δυο περιοχές:

- ◎ Την επιλογή περιεχομένων διδασκαλίας
(κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού περιεχομένων)
- ◎ Τη διάταξη των περιεχομένων διδασκαλίας
(δομή και οργάνωση, λογική σύνδεση και συνοχή περιεχομένων)

Το πρόβλημα της πληθώρας των περιεχομένων διδασκαλίας

- ◎ Η αρχή της σφαιρικότητας
- ◎ Θάρρος στα κενά
- ◎ Η αρχή του παραδειγματικού

Η διάταξη των περιεχομένων διδασκαλίας

◎ Επάλληλη διάταξη

1. Διάταξη κατά βαθμίδες και τάξεις.
2. Διάταξη κατά ομόκεντρους κύκλους.
3. Σπειροειδής διάταξη.

◎ Παράλληλη διάταξη

1. Διάταξη κατά μαθήματα.
2. Διάταξη κατά ομοειδείς ομάδες μαθημάτων.
3. Διεπιστημονική προσέγγιση.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΚΟΝΣΤΡΟΥΚΤΙΒΙΣΜΟΣ

Αρχές του κονστρουκτιβισμού

Γνώση

- ⊙ οι μαθητές κατασκευάζουν την κατανόηση
- ⊙ κομμάτια απομονωμένων πληροφοριών ξεχνιούνται ή δεν μπορούν να καταχωρηθούν στη μνήμη
- ⊙ όλη η μάθηση εξαρτάται από τις προηγούμενες γνώσεις

Αλληλεπίδραση

- ◎ **Piaget**: η γνώση κατασκευάζεται μέσω της αλληλεπίδρασης των εμπειριών και των αναπτυσσόμενων νοητικών δομών του ατόμου
- ◎ **Vigotsky**: η κατασκευή της γνώσης στηρίζεται στην κοινωνική αλληλεπίδραση
- ◎ **Bruner**: η γνώση οικοδομείται με τη μορφή μιας «σκαλωσιάς» και με τη συνδρομή του διδάσκοντος
- ◎ Αναβαθμισμένος ο ρόλος του διδάσκοντος.

Συνέπειες της επιστημολογίας του κονστρουκτιβισμού στο ΑΠ

Ως προς τη γνώση

- η γνώση αντιμετωπίζεται με ανοιχτότητα, επιφύλαξη, αβεβαιότητα, προβληματισμό
- λαμβάνονται υπόψη οι προηγούμενες γνώσεις, οι αντιλήψεις, οι αξίες, τα κίνητρα και οι προσδοκίες του μαθητή
- η γνώση είναι κατασκευή, απαιτούνται συσχετισμοί και οργάνωση

Συνέπειες της επιστημολογίας του κονστροκτιβισμού στο ΑΠ

Ως προς την αναδιοργάνωση

- ◎ αλληλεπίδραση των συσχετισμών ανάμεσα στις έννοιες
- ◎ γνωστική σύγκρουση
- ◎ αλληλεπίδραση ανάμεσα στο μαθητή και τον εκπαιδευτικό, τους συμμαθητές και το εκπαιδευτικό υλικό.
- ◎ συνεργασία διδασκόντων

Συνέπειες της επιστημολογίας του κονστρουκτιβισμού στο ΑΠ

Ως προς τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις

- ◎ Πολλαπλότητα διδακτικών στρατηγικών
- ◎ Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία
- ◎ Επίλυση προβλημάτων
- ◎ Διερευνητικές διαδικασίες
- ◎ Ανοιχτές διαδικασίες διαλόγου

Συνέπειες της επιστημολογίας του κονστροκτιβισμού στο ΑΠ

Ως προς την αξιολόγηση

- ◎ κρίση και από τον ίδιο το μαθητή (αυτοαξιολόγηση)
- ◎ εργαλεία αξιολόγησης βασισμένα στην αναπτυξιακή πορεία του μαθητή
- ◎ μακροπρόθεσμη διαδικασία αξιολόγησης
- ◎ παρατήρηση και φάκελοι εργασιών

**ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΤΗΤΑ -
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΣΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ**

Διαθεματική προσέγγιση

- ◎ Η διαθεματική προσέγγιση επιδιώκει να δώσει «...τη δυνατότητα στο μαθητή να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων ... που του επιτρέπει να διαμορφώσει προσωπική άποψη για θέματα των επιστημών τα οποία σχετίζονται μεταξύ τους, καθώς και με ζητήματα της καθημερινής ζωής»

(ΦΕΚ 303/2003,3737)

Οριζόντια και κάθετη διασύνδεση

- ◎ Οριζόντια διασύνδεση σημαίνει «κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης κάθε γνωστικού αντικειμένου, με τρόπο που να εξασφαλίζεται η επεξεργασία θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες ...» (ΦΕΚ 303/2003,3737)
- ◎ Κάθετη διασύνδεση σημαίνει την οργάνωση της διδακτέας ύλης των μαθημάτων με βάση τις ίδιες έννοιες, δεξιότητες διαμέσου των τάξεων.

Η διαθεματικότητα προωθείται στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση:

1. «με τη συγκρότηση ενιαίων ανεξάρτητων διαθεματικών διδακτικών αντικειμένων (π.χ. Μελέτη του Περιβάλλοντος, «Ερευνώ το φυσικό κόσμο», «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή»)
2. «με την παράλληλη ή διαδοχική διδασκαλία εννοιών στο πλαίσιο περισσότερων του ενός διαφορετικών μαθημάτων» (ΦΕΚ 303/2003,3738)

Η διαθεματικότητα προωθείται στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση:

3. «με την πραγματοποίηση στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων διαθεματικών δραστηριοτήτων / εργασιών» (10% του διδακτικού χρόνου) (ΦΕΚ 303/2003,3738)
4. με την καθιέρωση της Ευέλικτης Ζώνης, «στο πλαίσιο της οποίας πραγματοποιούνται διαθεματικές δραστηριότητες και σχέδια εργασίας» (ΦΕΚ 303/2003,3740)
5. Με την ανάπτυξη δεξιοτήτων κοινών σε περισσότερα του ενός γνωστικά αντικείμενα και οι οποίες «θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως διαθεματικές ή οριζόντιες» (ΦΕΚ 303/2003,3739)

Η διαθεματικότητα προωθείται στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση:

«θεωρείται αναγκαία η μελέτη αυτοτελών γνωστικών αντικειμένων, η οποία διευκολύνεται από τη σπειροειδή ανάπτυξη της διδακτέας ύλης. Παράλληλα με την αυτοτελή διδασκαλία των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, κρίνεται σκόπιμο να διασφαλιστεί και η οριζόντια διασύνδεση των ΑΠΣ» (ΦΕΚ 303/2003,3738)

- ⦿ Αν και τα ΑΠΣ ονομάζονται διαθεματικά η διαθεματικότητα είναι μόνο συμπληρωματική, αφού η αρχή της διατήρησης των διακριτών μαθημάτων κυριαρχεί. Σε όλα τα μαθήματα όμως προτείνονται διεπιστημονικές συγκλίσεις. Έτσι ο όρος διαθεματικός / διαθεματικότητα είναι κατ' επίφρασιν και αντιστοιχεί μόνο στα σχέδια εργασίας.